

Jak zgłaszać nieprawidłowości dotyczące drzew – perspektywa praktyczna

Sylwia Mucha

Skoro jesteś na naszej stronie, zapewne przynajmniej raz zaniepokoiło Cię coś związanego z drzewami. Być może zauważyłeś lub zauważyłaś nieprawidłowe praktyki, nadmierne cięcia albo prace budowlane w bezpośrednim sąsiedztwie drzew, które mogły im zaszkodzić. A może z dnia na dzień zniknęły drzewa, które widziałeś lub widziałaś codziennie z okna – pozostawiając pusty, smutny widok.

Drzewo Reagowania powstało po to, aby dać narzędzie właśnie w sytuacjach, ułatwić komunikację między mieszkańcami a urzędami w sprawach dotyczących drzew i zieleni. Zgłoszenie nieprawidłowości jest zazwyczaj dopiero początkiem procesu. W sytuacjach problemowych może ono uruchomić postępowanie administracyjne, choć nie zawsze musi do niego dojść – wszystko zależy od okoliczności danej sprawy.

Drzewa jako dobro publiczne

Drzewa są dobrem wspólnym, a w świetle ekonomii i prawa publicznego traktowane są również jako dobro publiczne. Oznacza to, że spełniają dwa podstawowe warunki: niewykluczalność oraz niekonkurencyjność. Pierwszy z nich oznacza, że nie da się – ani fizycznie, ani racjonalnie – wykluczyć kogokolwiek z korzystania z dobra, jakim są drzewa. Drugi wskazuje, że korzystanie z tego dobra przez jedną osobę nie ogranicza możliwości korzystania z niego przez innych ani nie prowadzi do utraty jego wartości. Dlatego, nawet jeśli drzewo nie rośnie na Twojej działce, masz najzwyczajniej w świecie prawo o nie zawalczyć.

Warto również pamiętać, że polskie prawo nakłada zarówno na organy władzy publicznej, jak i na obywateli obowiązek dbałości o środowisko, a jednocześnie gwarantuje prawo dostępu do informacji o środowisku. Mówi o tym choćby Konstytucja RP (Art. 74 oraz art. 86). Kodeks postępowania administracyjnego (art. 7) nakazuje z kolei uwzględnianie interesu społecznego oraz obowiązek dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego danej sprawy.

Jak postępować, gdy wiesz lub podejrzewasz, że wobec drzew łamane jest prawo?

Pierwszym krokiem powinna być próba pozyskania informacji. Nasze obawy nie zawsze muszą się potwierdzić, a nie każda ingerencja oznacza działanie niezgodne z prawem. Oznaczenia widoczne na drzewach mogą wskazywać zarówno planowaną wycinkę, jak i prace pielęgnacyjne, inwentaryzację lub inne działania związane z oceną stanu drzew. Zdarza się również, że silniejsze cięcia koron są wykonywane na podstawie wcześniejszej ekspertyzy i związane są z poprawą stabilności drzewa. Mimo to warto zachować czujność i upewnić się, czy prowadzone prace są uzasadnione i realizowane prawidłowo, w oparciu o obowiązujące przepisy.

Informacje najczęściej można uzyskać od właściciela lub zarządcy terenu, na którym rosną drzewa. Warto skontaktować się z właściwym organem administracji publicznej. Zapytanie można skierować telefonicznie, mailowo lub osobiście, anonimowo lub nie.

Jeżeli sprawa ma charakter bieżący, tzn. wobec danego drzewa jest aktualnie prowadzone postępowanie administracyjne (np. dotyczące jego usunięcia), organ ma obowiązek udzielić informacji niezwłocznie, nie później niż w terminie 3 dni roboczych. W pozostałych przypadkach odpowiedź udzielana jest w terminach wynikających z przepisów ogólnych. Informacja publiczna udostępniana jest w terminie do 14 dni (ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej). Natomiast informacje o środowisku udostępniane są w terminie do 30 dni, w trybie dostępu do informacji o środowisku (ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie). Więcej o dostępie do informacji publicznej dowiesz się na portalu informacjapubliczna.org.

Jeżeli sprawa dotyczy planowanej wycinki, warto również sprawdzić Biuletyn Informacji Publicznej (BIP) właściwej gminy. Organy gminy mają obowiązek publicznego udostępniania informacji o wnioskach dotyczących usunięcia drzew, co umożliwia mieszkańcom zapoznanie się z planowanymi działaniami i – w razie potrzeby – podjęcie dalszych kroków. Niestety, z praktyki wiemy, że nie zawsze ten obowiązek jest spełniany (link do naszego raportu: drzeworeagowania.pl/baza-wiedzy/informacja-osrodowisku/).

Sytuacje kryzysowe – jak je rozróżnić i jak reagować?

Sytuacje kryzysowe związane z drzewami można podzielić na trzy kategorie, w zależności od etapu działań.

Pierwsza dotyczy działań już dokonanych, o skutkach nieodwracalnych – takich jak ogłowienie, poważne uszkodzenie lub całkowite usunięcie drzewa. W takich przypadkach zasadne jest zgłoszenie sprawy do właściwego organu administracji publicznej w celu wszczęcia postępowania, które może skutkować nałożeniem kary za uszkodzenie lub zniszczenie drzewa.

Druga kategoria obejmuje działania będące w toku, m.in. prace inwestycyjne prowadzone bez zabezpieczenia drzew lub przygotowania do nielegalnej wycinki. Kluczowa jest tu szybka reakcja – bezpośredni kontakt z gminą, a w razie podejrzenia naruszenia prawa także z policją, co często pozwala na wstrzymanie prac i ochronę drzew.

Trzecia kategoria dotyczy działań planowanych, gdy złożono wniosek o usunięcie drzew, lecz nie wydano jeszcze decyzji administracyjnej. W takiej sytuacji należy pozyskać dokumentację i ocenić jej kompletność oraz zasadność wycinki, w tym ustalić, czy przeprowadzono oględziny drzew. Dokumentacja powinna zawierać kluczowe informacje: gatunki drzew, ich liczbę, lokalizację, obwody pni oraz uzasadnienie planowanego usunięcia. Braki formalne lub niewystarczające uzasadnienie stanowią podstawę do niezwłocznego podjęcia działań i włączenia się w postępowanie w obronie drzew.

(Tutaj możesz sprawdzić, jaki powinien być prawidłowy zakres wniosku i decyzji: drzeworeagowania.pl/baza-wiedzy/formalne-wymagania-dla-dokumentacji-dotyczacej-usuniecia-drzewa-wnioski-i-decyzje/).

Kto może uczestniczyć w postępowaniu?

W sprawach zakończonych wydaniem decyzji administracyjnej (np. dotyczących nałożenia kary, zezwolenia na usunięcie drzew lub wydania opinii bądź uzgodnień związanych z planowanymi inwestycjami) prowadzone jest postępowanie administracyjne. W określonych przypadkach możliwe jest włączenie się do takiego postępowania na prawach strony lub uczestnika.

Osoba prywatna, która nie jest stroną postępowania (np. nie jest właścicielem nieruchomości, na której rosną drzewa), nie może samodzielnie przystąpić do postępowania administracyjnego. Może to jednak zrobić organizacja pozarządowa, jeżeli działa na rzecz ochrony środowiska, a cele te wynikają wprost z jej statutu. Taka organizacja może uczestniczyć w postępowaniu na tzw. prawach strony.

Jeżeli drzewa są dla Ciebie ważne i zależy Ci na ich zachowaniu – albo chcesz, aby sprawca nielegalnej wycinki poniósł odpowiedzialność – warto poszukać fundacji lub stowarzyszenia, najlepiej

działającego lokalnie, które będzie gotowe zaangażować się w sprawę. Organizacja społeczna działająca na prawach strony może aktywnie uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym: brać udział w oględzinach, składać uwagi i stanowiska, a także wnosić odwołania od wydanych decyzji.

Z naszego doświadczenia wynika, że postępowania dotyczące drzew bywają złożone, a ich prowadzenie w praktyce nie zawsze kończy się nałożeniem sankcji. Szczególnie w mniejszych miejscowościach sprawy te funkcjonują w określonym kontekście lokalnym i instytucjonalnym. Niezależnie od tego organy administracji są związane obowiązującymi przepisami prawa, a dobra znajomość procedur oraz argumentacji prawnej ma kluczowe znaczenie, zwłaszcza na etapie postępowań odwoławczych.

Członkowie organizacji społecznych poświęcają znaczną ilość czasu na analizę dokumentacji, zapoznawanie się ze stanem faktycznym, udział w oględzinach oraz przygotowywanie pism i stanowisk. Dużym wsparciem jest aktywne zaangażowanie mieszkańców – zbieranie informacji, dokumentowanie sytuacji czy obecność podczas działań terenowych. Dzięki temu organizacje pozarządowe nie działają w pojedynkę, lecz mogą skuteczniej reprezentować sprawę i interes ochrony drzew.

Co realnie pomaga w postępowaniu? – wnioski z praktyki

Z naszej praktyki wynika kilka dodatkowych kwestii, które mają kluczowe znaczenie w sprawach dotyczących drzew i znacząco wpływają na ich przebieg oraz rozstrzygnięcie:

- Zawsze weryfikuj informacje
Nie publikuj ani nie przekazuj dalej niepotwierdzonych lub błędnych tez. W postępowaniu administracyjnym liczą się fakty, dokumenty i dowody, a nie domysły czy emocjonalne opinie. Nieścisłości mogą zostać wykorzystane przeciwko sprawie i osłabić jej wiarygodność.
- Działaj rzeczowo i profesjonalnie
W razie wątpliwości korzystaj z wiedzy specjalistów: dendrologa, arborysty, prawnika, ornitologa lub innego eksperta – w zależności od charakteru sprawy. Opinie specjalistyczne, nawet nieformalne, często porządkują argumentację i wskazują właściwy kierunek działań.
- Domagaj się rzetelnego ustalenia stanu faktycznego
Organ administracji publicznej ma obowiązek dokładnie wyjaśnić stan faktyczny sprawy. Jeżeli sprawa wykracza poza wiedzę urzędniczą i wymaga wiedzy specjalistycznej, organ może i powinien skorzystać z opinii biegłego lub specjalisty w celu prawidłowej oceny stanu

drzew, zamiast opierać się na domysłach lub niepełnych informacjach. Jest to element prawidłowo prowadzonego postępowania administracyjnego.

- Zachowuj spokój i dystans emocjonalny
Nie wdawaj się w kłótnie ani konfrontacje. W administracji siłą nie jest presja, lecz argumentacja oparta na przepisach i faktach. Spokojny, merytoryczny ton zwiększa szansę, że sprawa zostanie potraktowana poważnie.
- Dokumentuj wszystko
Zdjęcia (z datą, ale też kontekstem otoczenia), nagrania, notatki z rozmów, numery działek, zakres prowadzonych prac – to często kluczowe dowody. Dobrze udokumentowany stan faktyczny ma większą wartość niż ogólne stwierdzenia.
- Odwołuj się do przepisów, nie do opinii
Skuteczna argumentacja opiera się na konkretnych podstawach prawnych (ustawa o ochronie przyrody, KPA, ochrona gatunkowa, przepisy miejscowe), a nie na subiektywnym poczuciu niesprawiedliwości.
- Pilnuj terminów
W postępowaniach administracyjnych terminy mają ogromne znaczenie. Spóźnione uwagi, wnioski czy odwołania mogą zostać pozostawione bez rozpoznania, niezależnie od ich merytorycznej słuszności.
- Działaj zespołowo
Sprawy dotyczące drzew rzadko są proste. Współpraca mieszkańców z organizacją pozarządową i ekspertami zwiększa szanse na skuteczne działanie i realny wpływ na przebieg postępowania.

Gdy decyzja już zapadła – co jeszcze możesz zrobić?

W sytuacji prawidłowo wydanej decyzji administracyjnej nie można wnieść odwołania, jeżeli nie było się uczestnikiem postępowania. Jeżeli jednak znalazłeś lub znalazłaś się w takiej sytuacji – nie trać nadziei.

Wydana decyzja administracyjna stanowi uprawnienie, a nie obowiązek jej realizacji. Rzetelne pismo, spotkanie lub spokojna rozmowa z właścicielem terenu bądź inwestorem mogą doprowadzić do

zmiany planów. Warto więc podejmować dialog i przedstawiać merytoryczne argumenty, zwłaszcza gdy wycinka nie wynika z realnego zagrożenia, lecz z problemów technicznych lub organizacyjnych.

→ Sprawdź, czy nie doszło do rażących nieprawidłowości

Zawsze warto sprawdzić, czy na którymś etapie postępowania nie popełniono rażącego błędu, który mógł mieć wpływ na treść decyzji. Jakich nieprawidłowości należy szukać?

→ Sprawdzenie obecności gatunków chronionych

Jednym z najczęstszych i najpoważniejszych uchybień jest pominięcie ochrony gatunkowej. Warto osobiście dokonać oględzin drzewa i sprawdzić, czy nie występują na nim lub w jego obrębie gatunki chronione. Więcej na ten temat przeczytasz w artykule „Usuwanie drzew, a gatunki chronione z nimi związane” (drzeworeagowania.pl/baza-wiedzy/usuwanie-drzew-a-gatunki-chronione/)

Jeżeli drzewo stanowi siedlisko gatunku chronionego, konieczne jest uzyskanie tzw. derogacji, czyli odrębnej zgody Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska na odstępstwo od zakazów ochrony gatunkowej. Taka zgoda może zostać wydana wyłącznie po spełnieniu ustawowych przesłanek, m.in. braku rozwiązań alternatywnych oraz istnienia nadrzędnego interesu publicznego. Decyzja zezwalająca na usunięcie drzewa nie zastępuje derogacji i nie legalizuje naruszenia ochrony gatunkowej!

Jeżeli Ty ani organizacja pozarządowa nie uczestniczyliście w postępowaniu administracyjnym i nie ma możliwości wniesienia odwołania, w przypadku stwierdzenia gatunku chronionego nadal istnieją realne możliwości działania. Obejmują one zawiadomienie RDOŚ o możliwym naruszeniu przepisów ochrony gatunkowej, złożenie do organu wniosku o wstrzymanie realizacji decyzji z uwagi na nową, istotną okoliczność, a także zaangażowanie organizacji pozarządowej, która może wystąpić o wznowienie postępowania lub stwierdzenie nieważności decyzji.

Zgodnie z art. 145 KPA możliwe jest wznowienie postępowania w przypadku ujawnienia nowych, istotnych okoliczności lub dowodów istniejących w dniu wydania decyzji. Natomiast art. 156 § 1 pkt 2 KPA przewiduje nieważność decyzji wydanej z rażącym naruszeniem prawa, w tym w sytuacji zniszczenia siedliska gatunku chronionego.

→ Sprawdź zgodność decyzji z wymaganiami formalnymi

Stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej z uwagi na rażące naruszenie prawa może mieć miejsce również wtedy, gdy decyzja obarczona jest poważnymi wadami formalnymi. W praktyce zdarzają się sytuacje, w których decyzje dotyczące drzew zawierają podstawowe błędy proceduralne. Do najczęstszych nieprawidłowości należą np.:

- brak lub błędne wskazanie podstawy prawnej decyzji,
- wydanie decyzji przez organ niewłaściwy rzeczowo lub miejscowo (takie sytuacje również się zdarzają),
- brak wymaganych elementów decyzji, takich jak uzasadnienie faktyczne i prawne,
- niejednoznaczne lub nieprecyzyjne określenie przedmiotu decyzji (np. liczby drzew, lokalizacji).

Tego rodzaju uchybienia mogą mieć istotny wpływ na legalność decyzji i stanowić podstawę do jej zakwestionowania w nadzwyczajnych trybach.

Sprawdź terminy i warunki wykonania decyzji

Decyzje dotyczące drzew często zawierają warunki realizacji, takie jak termin wykonania prac, obowiązek nadzoru, wykonania nasadzeń zastępczych. Niespełnienie tych warunków może skutkować naruszeniem decyzji, nawet jeśli sama zgoda została wydana prawidłowo.

→ Zwróć uwagę na okres lęgowy ptaków

Nawet prawidłowo wydana decyzja nie zwalnia z obowiązku przestrzegania przepisów o ochronie gatunkowej. Wycinka lub prace prowadzone w okresie lęgowym ptaków, bez wcześniejszego sprawdzenia obecności gniazd, mogą prowadzić do naruszenia zakazów ustawowych. W takich przypadkach decyzja nie legalizuje działań sprzecznych z ochroną przyrody.

Na koniec – czy to wszystko ma sens?

Powiedzmy sobie szczerze – działania na rzecz ochrony drzew rzadko są łatwe i przyjemne. Wymagają czasu, zaangażowania i cierpliwości. Często wiążą się z oporem, brakiem wiedzy lub zrozumienia po stronie instytucji, a także z procedurami, które potrafią zniechęcać. Niejednokrotnie

oznaczają konieczność samodzielnego zdobywania wiedzy, analizowania dokumentów i konsekwentnego przypominania o obowiązujących przepisach.

Mimo to istnieje przekonanie, że takie działania mają sens. Każde pytanie skierowane do urzędu, każda analiza dokumentacji oraz każda merytoryczna interwencja podnoszą standard ochrony drzew i środowiska, mobilizują administrację do poszerzania wiedzy oraz zwiększają czujność w zakresie przestrzegania obowiązujących procedur. Administracja działa w ramach prawa, jednak to aktywność obywatelska często decyduje o tym, czy prawo to jest stosowane rzetelnie i w pełnym zakresie.

Drzewa nie mogą bronić się same. Jeżeli my nie będziemy reagować, sprawdzać i zadawać pytań – nikt nie zrobi tego za nas. Dlatego, mimo trudności, warto działać. Dla konkretnych drzew, dla przestrzeni, w której żyjemy, i dla jakości środowiska, które pozostawimy kolejnym pokoleniom.